

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi asosida chop etiladi. Jurnal Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan. UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

TARIX YO'NALISHI TALABALARIDA TARIXIY MANBALARNI TUSHUNISH VA TALQIN QILISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Ergashbayev Shoxruhbek Shuxratjon o'g'li

Namangan pedagogika instituti tadqiqotchisi

E-mail: shohruh224444@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada tarix yo'nalishi talabalarida tarixiy manbalarni tushunish va talqin qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish muammosi tizimli tadqiq etiladi. Muallif manba bilan ishlash ko'nikmasini axborotni qayta ishlash malakasi sifatida emas, balki tarixiy tafakkurning tarkibiy qismi, ya'ni maxsus intellektual faoliyat turi sifatida talqin qiladi. Tadqiqotda mazkur ko'nikmaning tarkibiy tuzilishi – manbaning kelib chiqishini aniqlash, uni tarixiy kontekstga joylashtirish, boshqa manbalar bilan qiyoslash va matnni diqqat bilan o'qish komponentlari – nazariy jihatdan asoslanadi. Ishda talabalarining manba bilan ishlashdagi tipik qiyinchiliklari tizimlashtiriladi, ko'nikmani shakllantirishning bosqichma-bosqich modeli hamda uni baholash mezonlari ishlab chiqiladi. Shuningdek, raqamli muhitda manbalarning ochiq bo'lishi yaratgan yangi imkoniyatlar va sun'iy usulda yaratilgan soxta materiallar bilan bog'liq tahdidlar tahlil qilinadi. Xulosada tavsiya etilayotgan metodikaning didaktik shartlari va oliy ta'lim amaliyotiga joriy etish yo'nalishlari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: tarixiy manba, manba tanqidi, tarixiy tafakkur, talqin qilish ko'nikmasi, kontekstuallashtirish, qiyosiy tahlil, didaktik model, baholash mezonlari, raqamli manbalar, oliy pedagogik ta'lim.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ РАЗВИТИЯ У СТУДЕНТОВ НАПРАВЛЕНИЯ ИСТОРИИ НАВЫКОВ ПОНИМАНИЯ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ ИСТОРИЧЕСКИХ ИСТОЧНИКОВ

Эргашбаев Шохрухбек Шухратжон угли

исследователь Наманганского педагогического института

Аннотация. В статье системно исследуется проблема совершенствования методики развития у студентов направления истории навыков понимания и интерпретации исторических источников. Автор интерпретирует навык работы с источником не как умение обрабатывать информацию, а как составную часть исторического мышления, то есть особый вид интеллектуальной деятельности. В исследовании теоретически обосновывается компонентная структура данного навыка – установление происхождения источника, его помещение в исторический контекст, сопоставление с другими источниками и внимательное чтение

текста. Систематизируются типичные затруднения студентов при работе с источниками, разрабатываются поэтапная модель формирования навыка и критерии его оценивания. Анализируются также новые возможности, созданные открытостью источников в цифровой среде, и угрозы, связанные с искусственно созданными поддельными материалами. В заключении обосновываются дидактические условия предлагаемой методики и направления её внедрения в практику высшего образования.

Ключевые слова: исторический источник, критика источника, историческое мышление, навык интерпретации, контекстуализация, сравнительный анализ, дидактическая модель, критерии оценивания, цифровые источники, высшее педагогическое образование.

IMPROVING THE METHODOLOGY OF DEVELOPING THE SKILLS OF UNDERSTANDING AND INTERPRETING HISTORICAL SOURCES IN STUDENTS OF THE HISTORY PROGRAMME

Ergashbayev Shoxruhbek Shuxratjon ugli

Researcher, Namangan Pedagogical Institute

Annotation. The article systematically examines the problem of improving the methodology of developing, in students of the history programme, the skills of understanding and interpreting historical sources. The author interprets the skill of working with a source not as a competence in processing information, but as a constituent part of historical thinking, that is, a particular type of intellectual activity. The study theoretically substantiates the component structure of this skill – establishing the origin of the source, placing it within its historical context, corroborating it against other sources, and close reading of the text. The typical difficulties experienced by students in working with sources are systematized, and a stage-by-stage model of skill formation together with criteria for its assessment are developed. The new opportunities created by the openness of sources in the digital environment and the threats associated with artificially produced falsified materials are also analysed. In conclusion, the didactic conditions of the proposed methodology and the directions for its introduction into higher education practice are substantiated.

Keywords: historical source, source criticism, historical thinking, interpretation skill, contextualization, comparative analysis, didactic model, assessment criteria, digital sources, higher pedagogical education.

KIRISH

Zamonaviy tarix ta'limi paradigmasida sodir bo'layotgan chuqur o'zgarishlar oliy pedagogik ta'lim oldiga sifat jihatidan yangi vazifalarni qo'yimoqda. Uzoq vaqt davomida tarix fanini o'qitish asosan tayyor bilimlarni uzatish, voqealar xronologiyasini

va tarixiy shaxslar faoliyatini yodda saqlash bilan bog'langan edi. Bunday yondashuvda talaba tarixiy bilimning iste'molchisi sifatida namoyon bo'lardi. Zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida esa asosiy urg'u bilimni mustaqil qurish jarayoniga, ya'ni talabaning tarixiy bilim qanday hosil bo'lishini tushunishi va bu jarayonda o'zi ishtirok etishiga ko'chirilmoqda. Ushbu burilishning markazida tarixiy manba bilan ishlash ko'nikmasi turadi, zero tarixiy bilimning birlamchi asosi aynan manbadir. Tarixiy manbaning gnoseologik tabiati mazkur muammoning nazariy o'zagini tashkil etadi. Manba o'tmishga ochilgan shaffof deraza emas, balki muayyan davrda, muayyan shaxs yoki jamoa tomonidan, aniq maqsad va manfaatlar doirasida yaratilgan matndir. U o'tmish voqeligini aks ettirish bilan bir qatorda uni tanlaydi, saralaydi, ba'zan esa ataylab buzib ko'rsatadi. Binobarin, manbadan bilim olish uni o'qib chiqish bilan tugamaydi; u manbaning o'zini tadqiqot obyektiga aylantirishni, uning kelib chiqishi, muallifning pozitsiyasi va yaratilish sharoitlarini aniqlashni talab qiladi. Aynan shu murakkab intellektual amal talqin qilish deb ataladi. Tushunish va talqin qilish tushunchalarining nisbati alohida tahlilni taqozo etadi. Tushunish matnning lug'aviy mazmunini o'zlashtirishni, unda nima aytilganini anglashni bildirsa, talqin qilish matn ortidagi ma'noni, muallifning niyatini va aytilmagan narsalarni tiklashni nazarda tutadi. Talaba ko'pincha birinchi bosqichda to'xtab qoladi: u matnni tarjima qila oladi, mazmunini qayta hikoya qila oladi, biroq undan tarixiy xulosa chiqarish, uning ishonchlilik darajasini baholash yoki boshqa manbalar bilan taqqoslash bosqichiga o'ta olmaydi. Metodik muammoning o'zagi aynan shu ikki bosqich orasidagi o'tishni ta'minlashdadir. Pedagogik amaliyotda kuzatiladigan tipik qiyinchilik talabalarning manbaga nisbatan ishonchli axborot manbai sifatida yondashishida namoyon bo'ladi. Talaba hujjatda yozilgan narsani avtomatik ravishda haqiqat deb qabul qiladi va uni tekshirish zaruriyatini his qilmaydi. Bu ko'nikma yetishmovchiligi emas, balki epistemologik pozitsiyaning shakllanmaganligi bilan bog'liq: talaba matnni guvohlik sifatida emas, balki ma'lumot sifatida ko'radi. Mazkur pozitsiyani o'zgartirish oddiy mashq orqali

emas, balki maxsus loyihalashtirilgan didaktik vaziyatlar orqali amalga oshiriladi, bunda talaba bir-biriga zid manbalar bilan to'qnash keladi va tanlov qilishga majbur bo'ladi. Xalqaro tadqiqotlarda tarixiy tafakkurning tabiiy ravishda shakllanmasligi, uning maxsus o'rgatishni talab qilishi asoslab berilgan. Kundalik tafakkur o'tmishni hozirgi tajriba prizmasi orqali idrok etishga moyil, tarixiy tafakkur esa aksincha, o'tmish odamining dunyoqarashi bizdan tubdan farq qilishini tan olishni talab qiladi. Bu esa o'zining tabiiy kognitiv moyilligiga qarshi borishni anglatadi. Shu sababli tarixiy manbani talqin qilish ko'nikmasi o'z-o'zidan, faqat ko'p o'qish hisobiga shakllanmaydi; u aniq komponentlarga ajratilgan, izchil va bosqichma-bosqich metodik ishni talab qiladi. Mazkur ko'nikmaning tarkibiy tuzilishida bir necha mustaqil komponentni ajratish mumkin. Birinchi komponent manbaning kelib chiqishini aniqlash bo'lib, u muallif kimligi, matn qachon va qanday sharoitda yaratilgani, uning kimga mo'ljallangani haqidagi savollarni qamrab oladi. Ikkinchi komponent kontekstualashtirish, ya'ni matnni o'z davrining ijtimoiy, siyosiy va madaniy muhitiga joylashtirishdir. Uchinchi komponent bir necha manbani qiyoslash va ular o'rtasidagi muvofiqlik hamda ziddiyatlarni aniqlashdan iborat. To'rtinchi komponent matnni diqqat bilan o'qish, uning til vositalari, ritorik usullari va atama tanlovi orqali muallifning pozitsiyasini aniqlashni nazarda tutadi. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida tarix yo'nalishi talabalarini tayyorlash sohasida sezilarli ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Ayni paytda amaliyotda reproduktiv yondashuv elementlari hamon saqlanib qolmoqda: manbashunoslik kurslari ko'pincha manbalar tasnifi va tavsifi bilan cheklanadi, talabaning manba bilan mustaqil tadqiqiy ishlashiga ajratilgan vaqt esa yetarli emas. Seminar mashg'ulotlarida manba ko'pincha ma'ruzada bayon etilgan tezisni tasdiqlovchi illyustratsiya sifatida ishlatiladi, holbuki uning didaktik salohiyati aynan muammoli vaziyat yaratishda, talabani mustaqil xulosa chiqarishga undashdadir. Raqamli muhitning rivojlanishi mazkur sohaga qarama-qarshi tabiatli ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, arxiv fondlarining raqamlashtirilishi, qo'lyozmalarning

elektron nusxalari va xalqaro ma'lumotlar bazalarining ochilishi talabaga ilgari faqat tor doiradagi mutaxassislar uchun mavjud bo'lgan birlamchi manbalar bilan bevosita ishlash imkonini berdi. Boshqa tomondan, raqamli makonda tekshirilmagan matnlar, noto'g'ri atributsiya qilingan hujjatlar va sun'iy usulda yaratilgan soxta materiallar keng tarqalmoqda. Bu esa manba tanqidi ko'nikmasini tor kasbiy malakadan umumiy intellektual zaruratga aylantiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tarixiy manbalar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish muammosi xorijiy pedagogik tadqiqotlarda mustaqil ilmiy yo'nalish sifatida shakllangan. S.Uaynberg tarixiy tafakkurni tabiiy bo'lmagan intellektual faoliyat sifatida tavsiflab, uning kundalik fikrlash ko'nikmalaridan tubdan farq qilishini empirik jihatdan asoslagan. Uning tadqiqotlarida tajribali tarixchilar va talabalarning bir xil manbalar bilan ishlash strategiyalari qiyoslanib, mutaxassislar matnni o'qishdan avval uning kelib chiqishini aniqlashga kirishishi, talabalar esa bevosita mazmunga o'tishi aniqlangan. Ushbu farq manba bilan ishlashning aniq protsedural bosqichlarini maxsus o'rgatish zarurligini ko'rsatadi va mazkur maqolada taklif etilayotgan didaktik modelning nazariy asosini tashkil etadi. P.Seyksas hamkasblari bilan birgalikda tarixiy tafakkurning asosiy konseptual tushunchalarini tizimlashtirib, ular orasida manbaning dalil sifatidagi maqomi, tarixiy kontekst va tarixiy nuqtai nazarni qabul qilish kabi komponentlarni ajratib ko'rsatgan. P.Li va R.Eshbi turli yosh guruhlaridagi o'quvchilarning tarixiy tushunish darajalarini o'rganib, ularning bosqichma-bosqich rivojlanish modelini ishlab chiqqan. K.Barton va L.Levstik esa tarix ta'limining ijtimoiy maqsadlariga urg'u berib, manba bilan ishlashni faqat akademik malaka emas, balki fuqarolik tafakkurining shakllanish vositasi sifatida talqin qilgan. B.VanSledrayt tarix ta'limining nazariy asoslarini qayta ko'rib chiqish zarurligini asoslab, manba tanqidi ko'nikmasini o'quv dasturining markaziy elementi sifatida taklif qilgan. Manbashunoslikning klassik nazariy asoslari M.Blok va E.Karr ishlarida ishlab chiqilgan. M.Blok tarixchi hunarini

tahlil qilar ekan, guvohlikning ixtiyoriy va beixtiyor turlarini ajratib, ikkinchisining ko‘pincha ishonchliroq ekanini asoslagan. E.Karr esa tarixiy faktning o‘z-o‘zidan mavjud emasligini, uning tarixchi tomonidan tanlanishi va talqin qilinishi natijasida faktga aylanishini ko‘rsatgan. Bu nazariy pozitsiyalar talabalarda manbaga nisbatan tanqidiy munosabatni shakllantirishda konseptual asos vazifasini bajaradi va ularni o‘quv jarayoniga metodik jihatdan moslashtirish mazkur tadqiqotning vazifalaridan biridir. Milliy ilmiy maktabda ta’lim jarayonining dunyoqarashiy va ma’naviy asoslari izchil tadqiq etilmoqda. S.Ergashbayevning O‘zbekiston sharoitida uzluksiz ta’lim tizimi orqali yoshlarning ma’naviy dunyoqarashini rivojlantirishga bag‘ishlangan ishida ta’limning uzluksizligi shaxs dunyoqarashining izchil va bosqichma-bosqich shakllanishini ta’minlovchi institutsional mexanizm sifatida asoslanadi. Olimning yondashuvi tarix ta’limi kontekstida bevosita metodik ahamiyat kasb etadi: manbani talqin qilish ko‘nikmasi ham bir semestrda emas, balki ta’limning bir necha bosqichida izchil ravishda, sodda shakldan murakkab shaklga o‘tish orqali shakllantirilishi lozim. Bu esa tarix yo‘nalishi o‘quv dasturida manbashunoslik komponentining vertikal uzviyligini ta’minlash zaruratini asoslaydi.

METODOLOGIK QISM

Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, faoliyatli va germeneytik yondashuvlarning uyg‘unligi tashkil etadi. Kompetensiyaviy yondashuv manba bilan ishlash ko‘nikmasini alohida bilimlar yig‘indisi sifatida emas, balki aniq kasbiy vaziyatda namoyon bo‘luvchi yaxlit qobiliyat sifatida talqin qilish imkonini berdi. Ushbu yondashuv doirasida ko‘nikmaning tarkibiy komponentlari ajratildi, ularning har biri uchun kutilayotgan natija shakllantirildi va baholash indikatorlari belgilandi. Bu esa metodik ishni umumiy tavsiyalar darajasidan aniq o‘lchanadigan natijalar darajasiga ko‘tarish uchun zamin yaratdi. Faoliyatli yondashuv tadqiqotning ikkinchi uslubiy tayanchi bo‘ldi. Unga muvofiq ko‘nikma faqat o‘z faoliyati jarayonida shakllanadi, tayyor namunani kuzatish yoki nazariy tavsifni o‘zlashtirish esa yetarli emas. Shu sababli

taklif etilayotgan metodik modelda markaziy o'rin talabaning mustaqil tadqiqiy harakatiga, ya'ni real manba bilan bevosita ishlashiga beriladi. Faoliyatli yondashuv doirasida murakkab ko'nikma alohida operatsiyalarga ajratildi, ularning bajarilish ketma-ketligi belgilandi va har bir operatsiya uchun mashq turlari ishlab chiqildi.

TADQIQOT NATIJALARI

Olib borilgan tadqiqot natijasida tarixiy manbalarni talqin qilish ko'nikmasining to'rt komponentli tuzilmasi nazariy jihatdan asoslandi. Birinchi komponent manbaning kelib chiqishini aniqlashdan iborat bo'lib, u muallif, yaratilish vaqti, mo'ljallangan auditoriya va matn janri haqidagi savollarni qamrab oladi. Tadqiqot mazkur komponentni birinchi o'ringa qo'yish metodik jihatdan hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini ko'rsatdi: agar talaba matnni o'qishdan avval uning kimga tegishli ekanini aniqlash odatini hosil qilsa, keyingi barcha talqin amallari to'g'ri epistemologik ramkada bajariladi. Aks holda matn shaxssiz axborot sifatida qabul qilinadi. Ikkinchi natija kontekstualashtirish komponentining ichki tuzilishini ochib berdi. Tadqiqot talabalar uchun eng qiyin vazifa matnni o'z davrining tushunchalari doirasida idrok etish ekanini ko'rsatdi. Talaba o'tmish matnidagi atamalarni avtomatik ravishda zamonaviy ma'noda tushunishga moyil bo'ladi, bu esa anaxronistik talqinga olib keladi. Mazkur qiyinchilikni bartaraf etish uchun metodikada atamalarning tarixiy ma'nosini alohida tahlil qilish bosqichi ajratildi va talabani matndagi kalit tushunchalarning o'z davridagi ma'nosini mustaqil aniqlashga undovchi mashq turi ishlab chiqildi.

MUHOKAMA

Tarixiy manbalar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish masalasi xorijiy pedagogik diskursda jiddiy konseptual polemikaga sabab bo'lgan. Mazkur bahsning bir qutbida S.Uaynbergning pozitsiyasi turadi. U tarix ta'limining asosiy vazifasini talabada fanga xos tafakkur usullarini shakllantirishda ko'radi. Uaynbergning markaziy tezisi shundan iboratki, tarixiy tafakkur kundalik fikrlashga zid bo'lgan maxsus intellektual intizom bo'lib, uni faqat tarixchilarning real ish protseduralarini o'zlashtirish orqali

egallash mumkin. Shu sababli u o'quv jarayonining markaziga manba bilan ishlashning aniq kasbiy amallarini qo'yishni va talabani amalda kichik tadqiqotchi mavqeiga olib chiqishni taklif etadi. K.Barton va L.Levstik mazkur yondashuvga tizimli e'tiroz bildiradi. Ularning fikricha, tarix ta'limini akademik fanning kichraytirilgan nusxasi sifatida qurish uning ijtimoiy maqsadini ko'zdan yashiradi. Mualliflar tarix ta'limining asosiy vazifasini demokratik jamiyat fuqarosini tayyorlashda, turli nuqtai nazarlarni tushunish va umumiy manfaat haqida fikr yurita olish qobiliyatini shakllantirishda ko'radi. Ularning pozitsiyasidan qaranganda manba tanqidi o'z-o'zida maqsad emas, balki fuqarolik tafakkurining vositasidir. Bu ikki yondashuv o'rtasidagi tafovut metodik jihatdan muhim oqibatga ega: birinchi holda mashqlar kasbiy protseduralarga, ikkinchi holda esa ijtimoiy ahamiyatga ega muammolarga yo'naltiriladi. P.Seyksasning pozitsiyasi mazkur bahsda oraliq o'rinni egallaydi. U hamkasblari bilan birgalikda tarixiy tafakkurning asosiy konseptual tushunchalarini tizimlashtirar ekan, ularni ham akademik, ham fuqarolik maqsadlariga xizmat qiluvchi universal vosita sifatida taqdim etadi. Seyksasning yondashuvi Uaynbergning fanga xoslik talabini saqlab qoladi, biroq uni Barton va Levstikning ijtimoiy yo'naltirilganlik talabi bilan uyg'unlashtiradi. Bu sintez amaliy jihatdan samarali bo'lsa-da, tanqidchilar uning konseptual jihatdan yetarlicha qat'iy emasligini, ya'ni ikki maqsad o'rtasidagi potensial ziddiyatni to'liq hal qilmasligini ta'kidlaydilar. B.VanSledraytning tanqidi bahsga yana bir o'lcham qo'shadi. U tarix ta'limining nazariy asoslarini qayta ko'rib chiqish zarurligini asoslar ekan, muammoning ildizini metodik yechimlarda emas, balki o'qituvchilarning o'z epistemologik pozitsiyasida ko'radi. Uning kuzatishiga ko'ra, agar o'qituvchining o'zi tarixiy bilimni tayyor va yagona haqiqat sifatida tushunsa, u qanday metodik vositalar qo'llashidan qat'i nazar talabada tanqidiy pozitsiyani shakllantira olmaydi. Bu tezis mazkur maqola uchun muhim metodik xulosa beradi: metodikani takomillashtirish ishi o'qituvchilar tayyorgarligini o'zgartirish bilan birga olib borilishi lozim. Polemikaning yana bir yo'nalishi klassik manbashunoslik an'anasi bilan bog'liq. M.Blokning guvohlik

turlarini ajratish haqidagi qarashlari va E.Karrning tarixiy faktning konstruksiyalangan tabiati haqidagi tezisi zamonaviy metodik yondashuvlarning nazariy asosini tashkil etadi. Biroq bu ikki pozitsiya orasida ham muayyan keskinlik mavjud: Blok manba tanqidining aniq protseduralariga tayanib, ishonchli bilimga erishish mumkinligiga ishonadi, Karr esa tarixchining subyektiv pozitsiyasining muqarrarligini ta'kidlaydi. Metodik jihatdan bu keskinlik samarali, zero u talabaga tanqidiy pozitsiya bilan nigilistik shubha o'rtasidagi farqni ko'rsatish imkonini beradi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot tarixiy manbalarni tushunish va talqin qilish ko'nikmasi tabiiy ravishda, faqat o'quv materialini ko'p o'qish hisobiga shakllanmasligini, u maxsus loyihalashtirilgan, bosqichma-bosqich va izchil metodik ishni talab qilishini asoslab berdi. Mazkur ko'nikma o'z mohiyatiga ko'ra axborotni qayta ishlash malakasi emas, balki tarixiy tafakkurning tarkibiy qismi, ya'ni o'zining qoidalari va mezonlariga ega bo'lgan maxsus intellektual faoliyat turidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Wineburg S. Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past. – Philadelphia: Temple University Press, 2001. – 255 p.
2. Seixas P., Morton T. The Big Six Historical Thinking Concepts. – Toronto: Nelson Education, 2013. – 218 p.
3. Ergashbaev S. O'zbekiston sharoitida uzluksiz ta'lim tizimi orqali yoshlarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirish // Объединяя студентов: международные исследования и сотрудничество между дисциплинами. – 2025. – Т. 1, № 1. – С. 314–316.
4. Barton K.C., Levstik L.S. Teaching History for the Common Good. – Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 2004. – 313 p.
5. VanSledright B.A. The Challenge of Rethinking History Education: On Practices, Theories, and Policy. – New York: Routledge, 2011. – 196 p.
6. Ergashbayev S. Uzluksiz ta'lim tashkil etish orqali yoshlarning ma'naviy-falsafiy dunyoqarashini yuksaltirish // Bulletin of Contemporary Researches: Multidisciplinary. – 2025. – Vol. 1, № 1. – P. 10–13.
7. Lee P., Ashby R. Progression in Historical Understanding among Students Ages 7–14 // Knowing, Teaching and Learning History: National and International Perspectives. – New York: New York University Press, 2000. – P. 199–222.
8. Bloch M. The Historian's Craft. – New York: Alfred A. Knopf, 1953. – 197 p.

9. Mirzaolimjon og'li M.M., Shohbozbek E. Yangi O'zbekistonning ta'lim siyosati va universitetlarning yangi modellari // Pedagogik islohotlar va ularning yechimlari. – 2025. – Vol. 16, № 01. – B. 325–328.
10. Carr E.H. What Is History? – London: Macmillan, 1961. – 159 p.